

indicating the national, racial or religious grounds for committing the crime. Depending on the responses of the suspect to the interrogation, the assessor's assessment depends on the objectivity and completeness of the testimony given to him, the prediction of the behavior of the interrogator in the course of further investigation, the decision on his participation in such complex emotional and psychological aspects of other investigative actions. In carrying out the examination, the study seeks to determine how the information contained in the statement influenced the intended audience, and whether it could lead to any action, the appearance of negative emotional reactions that could lead to incitement to national or religious hatred, humiliating national or racial honor and dignity, offending religious feelings.

Key words: motive, intolerance, tactics of investigation, review of the place of the event, review of the corpse, questioning.

УДК 343.985.2

**В. В. Коваленко,
А. С. Кудінов**

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНИХ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК НАФТИ ТА НАФТОПРОДУКТІВ З МАГІСТРАЛЬНИХ ТРУБОПРОВОДІВ

Статтю присвячено особливостям тактики допиту осіб, які підозрюються у вчиненні крадіжки нафти та нафтопродуктів з магістральних трубопроводів. На основі аналізу матеріалів слідчої та судової практики виявлено типові недоліки, які допускаються при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії. Надано функціональну класифікацію підозрюваних і запропоновано низку практичних рекомендацій з оптимізації процесу проведення допиту для досягнення найбільшої ефективності.

Ключові слова: допит, предмет допиту, тактика допиту, підозрюваний, крадіжка, нафта та нафтопродукти, магістральний трубопровід.

Постановка проблеми. Допит осіб, які підозрюються у вчиненні крадіжки нафти та нафтопродуктів з магістральних трубопроводів, є однією з ключових слідчих (розшукових) дій, притаманних початковому етапу розслідування, а отримані в результаті його проведення показання часто визначають перспективи та хід подальшого слідства. Криміналістичне значення цих показань полягає в тому, що вони є основою для висунення обвинувальної версії, а також головними джерелами при формулюванні обвинувачення; надають цілісне уявлення про скоєний злочин, тоді як інші докази містять лише окремі фрагменти скоєного протиправного діяння [6, с. 3].

Однак дослідження, що ми провели, свідчить, що результативність первинних допитів підозрюваних була вкрай низькою, а слідчі нерідко припускаються суттєвих помилок. Зокрема, аналіз слідчої та судової практики дозволив установити, що поверхневий та неповний допит мав місце в 59% випадків; не з'ясувалися потрібні питання в 26,4% випадків; під час допиту 2,4% осіб не використовувалися відомості, отримані в результаті проведення інших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Лише в 9,8% випадків допит було сплановано. Таким чином,

організаційні й тактичні недоліки допитів підозрюваних було виявлено в 90,2% випадків від загальної кількості допитуваних осіб.

Окреслені проблеми пов'язуються нами, перш за все, з недостатньою розробкою цих питань у спеціалізованій літературі. І хоча деякі положення тактики проведення вказаної слідчої (розшукової) дії під час розслідування злочинів, що вчинені у сфері нафтогазового комплексу розглянуто в працях Р.Г. Аксьонова та Б.В. Пімонова, В.А. Шепеля, Г.В. Крицьєва та ін. [1, с. 112-113; 4, с. 86; 7, с. 32-33; 8, с. 126-130], сформульовані ними пропозиції носять занадто загальний характер і, головне, не містять указівок на особливості проведення допитів саме під час розслідування крадіжок нафти та нафтопродуктів з магістральних трубопроводів. Зазначене зумовлює необхідність більш докладного висвітлення цих питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні положення організації, тактики та психології допиту учасників кримінального злочинства загалом та осіб, які підозрюються у вчиненні будь-якої категорії злочинів зокрема, представлені творчим надбанням таких учених, як О.Я. Баєв, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, О.М. Васильєв, В.К. Весельський, В.О. Коновалова, В.Г. Лукашевич, М.І. Порубов, О.Р. Ратінов, М.В. Салтєвський, В.Ю. Шепітько та ін. Їх здобутки виступають міцним фундаментом розробки прикладних аспектів тактики допиту підозрюваних у крадіжках нафти та нафтопродуктів з магістральних трубопроводів.

Формування цілей. Метою статті є висвітлення особливостей тактики допиту підозрюваних під час розслідування крадіжок нафти та нафтопродуктів з магістральних трубопроводів.

Виклад основного матеріалу. Результати узагальнення матеріалів кримінальних проваджень, за фактами крадіжок нафти та нафтопродуктів з магістральних трубопроводів свідчать про те, що найчастіше на початковому етапі розслідування як підозрювані допитувалися такі категорії осіб:

1) яких було виявлено та затримано «на гарячому»:

– під час виготовлення та встановлення врізання або відводу від трубопроводу («врізчики», технічні працівники);

– під час безпосереднього вчинення крадіжки або під час спроби зникнути з місця події (технічні працівники, перевізники);

– у безпосередній близькості біля місця затримання вищевикладеної категорії осіб (члени груп спостереження або супроводження);

2) яких було встановлено та затримано:

– за інформацією, отриманою під час допиту вищезазначеної категорії осіб («врізчики», технічні працівники, члени груп спостереження або супроводження викраденого, організатор групи);

– слідчим або оперативно-розшуковим шляхом, за відсутності інформації про них з боку вказаної категорії осіб (особи, які можуть виконувати будь-яку роль у механізмі вчинення зазначеного злочину).

Як убачається з наведеного, у поле зору правоохоронців потрапляють так звані представники найнижчої ланки в злочинній схемі – виконавці злочину (технічні працівники, перевізники тощо), затримані «на гарячому» під час підготовки чи скоєння злочину. Узагальнення матеріалів

кримінальних проваджень свідчить, що у 87% випадків зазначена категорія осіб, не відмовлялася від дачі показань, визнавала свою провину у вчиненні злочину, а також висловлювала намір активно співпрацювати зі слідством. Однак досягнення такого «результату» призводить лише до негативних наслідків: слідчі поверхово описують повідомлювані підозрюваним факти, доказова база створюється недостатня. У багатьох випадках не беруться до уваги такі форми протидії розслідуванню, як намагання підозрюваного уникнути відповідальності за вчинення злочину в складі організованої групи (групи осіб), а також небажання назвати інших спілльників, які залишилися на свободі, що виявлялося в запереченні участі в скоєнні посягання інших осіб, утаюванні їх анкетних даних, ствердженнях, що вони йому невідомі, перекладенні всієї відповідальності на нестановлених осіб. Так само, у подальшому спостерігалася відмова підозрюваних від наданих раніше зізнавальних показань, а також їх часткова або повна зміна, у тому числі з мотивуванням про здійснення на них з боку слідчого, оперативних працівників різного роду впливу (психологічного, фізичного).

Зазначене нерідко ставало причиною не встановлення значущих для справи обставин, ускладнювало відшкодування збитків, а також було основною причиною виправдання підсудних за окремими епізодами злочинної діяльності через недоведеність їх участі в скоєнні кримінального правопорушення.

З огляду на викладене, для усунення вказаних недоліків пропонуємо:

1) допитувати осіб, які затримані «на гарячому» невідкладно, з використанням фактора раптовості, щоб ефективніше скористатися їх непередготовленістю до активної протидії на допиті.

Ефективність дії цього фактора пояснюється тим, що під час такого допиту підозрюваний ще необізнаний про тактичний задум слідчого, а також щодо доказів, які є в його розпорядженні, і тому він ще не встиг сформулювати лінію свого захисту та контрдоводи, реальної та вигаданої моделі події злочину [3, с. 304];

2) при визначенні черговості проведення допиту осіб треба застосовувати сучасні тактичні напрацювання практики та теорії допиту (з урахуванням досягнень психофізіології, психоаналізу тощо).

Практика свідчить, що нерідко на місці події вдається затримати декількох підозрюваних. Першочерговим завданням слідчого, у цьому контексті, є визначення послідовності проведення їх допиту, оскільки вже під час першого допиту існує можливість отримання доказів, значення яких важко переоцінити: саме вони є визначальною базою встановлення інших співучасників злочину, деталізації їх злочинних дій, конкретизації ролі й загалом формування адекватної моделі механізму злочину. При вирішенні поставленого питання недостатньо лише враховувати роль підозрюваного у вчиненні групового злочину та починати допит з учасників, які виконували другорядну роль при його вчиненні. Таку, загалом правильну рекомендацію, не завжди може бути застосовано, оскільки на момент першого допиту слідчому частіше за все невідома конкретна роль кожного

співучасника. Тому при вирішенні питання про послідовність допиту декількох підозрюваних слід виходити із сукупності достовірно встановлених обставин та з «урахуванням наявної про кожного з них оперативної-розшукової та слідчої інформації» [10, с. 136]. Окрім того, для правильного визначення черговості допиту декількох затриманих підозрюваних слід також додатково враховувати обставини про:

- особу підозрюваного, його психологічні властивості, наявність злочинного досвіду, судимості, практики спілкування з працівниками правоохоронних органів (перевага в першочерговому допиті надається співучасникові, який не має такого досвіду);

- роль підозрюваного у вчиненні злочину (швидше та легше надає показання учасник, який виконував вторинну роль у скоєнні злочину);

- наявність доказів участі підозрюваного у вчиненні групового злочину (чим очевидніше провина допитуваного, тим більше підстав очікувати отримання від нього правдивих показань) [2, с. 116];

3) формування предмета первинного допиту підозрюваного відповідно до алгоритму, розробленого наукою та апробованого практикою розслідування злочинів зазначеної категорії.

До типових помилок, яких припускаються слідчі в період підготовки та проведення допиту можна віднести ті, що пов'язані з визначенням переліку, формулюванням, а також установленням певної послідовності та черговості питань, які потрібно з'ясувати в підозрюваного. Ці помилки становлять особливу небезпеку, оскільки тягнуть за собою неправильність та неточність відтворення особою, яка допитується, інформації щодо предмета допиту.

Дослідження матеріалів кримінальних проваджень, а також спеціальної літератури показує, що слідчому треба бути націленим на з'ясування в підозрюваних таких обставин:

а) стосовно обставин скоєного злочину:

- джерело отримання інформації відносно: типу викраденої речовини (нафти або нафтопродукту), місцезнаходження магістрального нафто-, нафтопродуктопроводу, технологічного режиму його роботи; наявності та режиму здійснення охорони тощо;

- чи скоювала особа аналогічні крадіжки в минулому, якщо так, то з ким, скільки разів, з якого часу та протягом якого періоду;

- яким чином здійснювався взаємообмін інформацією між злочинцями;

- яким чином та ким було здійснено врізання чи прокладено відвід, пошкоджено запірні пристрої на вантузному колодязі, за допомогою яких саме технічних засобів та устаткування;

- у чому полягала підготовка до вчинення злочину;

- чи здійснювалася розробка плану злочину: ким, у якій формі, у який спосіб до виконавців доводилися функціональні ролі тощо;

- чи здійснювалося спостереження за обраною для вчинення крадіжки ділянкою трубопроводу, якщо так, то яким чином, ким, протягом якого часу та з якою метою;

- протягом якого часу реалізовувалися дії з підготовки, учинення та приховування злочину;

- яким чином він опинився на місці злочину, чи використовувався для цього автотранспорт, який саме, та хто ним керував;
- яких заходів було вжито для маскування злочину та знищення слідів;
- яка сума отриманого в результаті вчинення крадіжки доходу, яким чином його було розподілено між співучасниками, де зберігаються кошти;
- за яких погодних умов було вчинено злочин тощо;
- б) *стосовно викраденого майна та його місцезнаходження:*
  - у якій кількості було викрадено нафту чи нафтопродукти;
  - місця зберігання викраденого майна до його реалізації;
  - кому, коли й де збувалося викрадене майно, у яких формах проводився розрахунок за нього;
  - за якою ціною реалізовувалися викрадені нафта чи нафтопродукти, на яку загальну суму;
  - місцезнаходження викраденого майна на момент проведення допиту тощо;
- в) *стосовно співучасників скоєного злочину (організатора та інших членів угруповання):*
  - яка загальна кількість осіб займалася крадіжками, їх П.І.Б, прізвиська, прикмети, місце проживання та обставини знайомства;
  - яким чином було залучено допитуваного (інших осіб) до вчинення крадіжок;
  - у яких стосунках перебуває допитуваний з іншими членами групи;
  - хто виступив організатором злочину, яка його роль у вчиненні крадіжки;
  - яким чином здійснювалася попередня змова та розподіл ролей між співучасниками;
  - які дії скоював кожен зі співучасників;
  - ким було організовано збут викраденого майна, хто був присутній при цьому;
  - ким здійснювалася підготовка супровідних документів на вантаж, а також фіктивних документів, що посвідчують правомірне походження майна;
  - ким та яким чином проводився розподіл отриманих грошей між співучасниками тощо;
- г) *стосовно засобів та знарядь, що використовували злочинці при вчиненні злочину:*
  - яке устаткування використовувалося для крадіжки нафти, чи було його підготовлено заздалегідь: промислово-виробничого походження або саморобне;
  - які транспортні засоби використовували злочинці (тип, марка, модель, колір, державний номер тощо) для: перевезення викраденого майна, а також співучасників злочину, устаткування, потрібного для вчинення врізання та прокладення відводу;
  - належність транспорту, який використовували злочинці, певним особам та установам, а також його місцезнаходження на момент проведення допиту;
  - за допомогою яких технічних засобів здійснювалася координація дій злочинців та організація спілкування між собою (мобільних телефонів –

додатково з'ясовувати абонентські номери, ІМЕІ тощо, портативних радіостанцій – марка, обраний радіочастотний діапазон тощо), джерела їх придбання та місцезнаходження на момент проведення допиту;

– чи застосовувалися засоби маскування зовнішності, викраденого майна тощо, їх місцезнаходження на момент вчинення злочину тощо.

Безумовно, запропонований перелік питань не є вичерпним. Однак його можливо використовувати як орієнтир, та в разі потреби доповнювати чи скорочувати з урахуванням слідчої ситуації, особливостей допитуваної особи, та за наявності інших криміналістично значущих даних по справі. Також додатково слід урахувувати, що запитання виступають своєрідною інформацією про рівень професіоналізму слідчого, його розуміння поняття та предмета допиту. Тому в процесі допиту їх потрібно формулювати так, щоб вони не виступали в ролі інформації для допитуваного [5, с. 56];

4) застосовувати додаткові (поряд з протоколюванням) засоби фіксації показань підозрюваних у вчиненні зазначеного різновиду корисних посягань.

Одним з перспективних у цьому контексті напрямів є використання органами досудового розслідування технічних засобів – аудіо- та відеозапису, які дозволяють фіксувати невербальні прояви та зміни стану підозрюваного, а також сприяють наданню ними правдивих показань, викликають небажання змінювати або відмовлятися від них надалі. На жаль, практика використання зазначених технічних засобів під час розслідування, попри їх широку доступність в умовах сьогодення, є незначною. Нами не виявлено жодного факту їх застосування під час допиту. Проте фіксація показань підозрюваних за допомогою відеозапису має очевидні переваги:

– по-перше, він робить очевидною відсутність фактів фізичного або іншого впливу на допитуваного під час слідчої дії;

– по-друге, за відеозаписами можна призначити психолого-психіатричну експертизу для визначення наявності та наслідків психологічного впливу як з боку осіб, які проводять слідчу дію, так і присутніх при її проведенні;

– по-третє, за манерою мови й поведінки допитуваного можна зробити висновок про наявність або відсутність впливу на нього до початку слідчої дії, або про тимчасове його перебування в стані психічного розладу [9, с. 223];

– по-четверте, це дозволить отримати порівняльні зразки голосів для проведення експертних досліджень (у випадку наявності аудіозапису телефонних розмов підозрюваних), оскільки нерідко підозрювані відмовляються надати експериментальні зразки;

– по-п'яте, повторний перегляд відеозапису слідчим (із залученням відповідних спеціалістів), дозволить визначити моменти змінення емоційного стану допитуваного, відстежити невербальні прояви підозрюваного на поставлені запитання, поглянути на себе зі сторони для подальшого професійного удосконалення.

Наголосимо, що сьогодні органи досудового розслідування мають у своєму розпорядженні потрібну техніку в достатній кількості. У цих умовах відмова слідчого від проведення відеозапису допиту неминуче викликає під

час судового розгляду справи питання з боку захисту про «методи» здобуття правдивих показань допитуваного тощо;

5) діяти на випередження намаганням підозрюваних змінити в подальшому надані раніше показання.

Ця обставина передбачає оперативну організацію проведення негайної перевірки та підтвердження показань підозрюваних результатами інших слідчих (розшукових) дій (допити свідків, обшуки, тимчасовий доступ до речей і документів, слідчий експеримент, проведення експертиз тощо), аби в разі зміни позиції співучасників вину їх усе ж було доведено;

6) широко застосовувати комплекси апробованих слідчою практикою тактичних прийомів.

Найбільш дієвими та такими, що забезпечують отримання слідчим найбільш повної та достовірної інформації про злочин під час розслідування корисливих посягань, які вчинюються групами осіб, а отже, з успіхом можуть бути застосовані й під час проведення допиту підозрюваних у справах про крадіжки нафти та нафтопродуктів з магістральних трубопроводів, є такі тактичні прийоми, як: використання позитивних якостей допитуваного¹; деталізація показань²; пред'явлення доказів; створення перебільшеної уяви про обсяг доказів у слідчого; вибіркового ознайомлення з показаннями інших співучасників; використання наявного або розпалювання неіснуючого конфлікту в групі; «допущення легенди»; непрямого допиту тощо. Ураховуючи, що більшість із зазначених тактичних прийомів детально розглянуто у відповідній спеціальній літературі, окремо зупиняти свою увагу на них ми не будемо;

7) для подолання труднощів, пов'язаних з незнанням слідчими спеціальної термінології, що позначає процес транспортування нафти та нафтопродуктів магістральним трубопровідним транспортом, а також для надання допомоги у формулюванні та постановці запитань підозрюваному, оцінці отриманих під час допиту відомостей тощо рекомендовано залучати до проведення допиту як спеціаліста, працівника нафтотранспортного підприємства.

Висновки. Безумовно, наведені рекомендації не вичерпують усього різноманіття особливостей, притаманних тактиці допиту підозрюваних у провадженнях про крадіжки нафти та нафтопродуктів з магістральних трубопроводів. Однак їх урахування в процесі проведення допиту дозволить значно підвищити результативність допитів підозрюваних на початковому етапі розслідування.

---

¹ Незважаючи на те, що результативність такого тактичного прийому на сьогодні є невисокою, він може дати дієвий ефект за умови застосування в сукупності з такими тактичними прийомами, як деталізація показань, «допущення легенди», пред'явлення доказів.

² Застосування цього тактичного прийому більш ефективно впливає на підозрюваного, коли супроводжується задуванням слідчого про можливість сучасних судових експертиз, які будуть проведені задля перевірки цих показань.

Використані джерела:

1. Аксенов Р.Г. Криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования преступлений в сфере оборота нефти и нефтепродуктов / Аксенов Р.Г., Пимонов Б.В. – М.: Юрлитинформ, 2011. – 200 с.
2. Васильев А.Н. Тактика допроса при расследовании преступлений / А.Н. Васильев, Л.М. Карнеева. – М.: Юрид. лит., 1970. – 208с.
3. Криміналістика. Академічний курс: підручник / Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров [та ін.]. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.
4. Крицьев Г.В. Оперативна обстановка в нафтовій галузі стабілізується / Г.В. Крицьев // Слідча практика: збірник / МВС України, Гол. слідче упр.; [укл., відп. ред. П.В. Коляда]. – К.: УВПД ГПІ МВС України, 2009. – С. 78–87.
5. Лукашевич В.Г. Тактика общения следователя с участниками отдельных следственных действий: учеб. пособие / В.Г. Лукашевич. – К.: НИ и РИО КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1989. – 88 с.
6. Романюк В.В. Особенности допроса отдельных участников уголовного судопроизводства при расследовании организации преступного сообщества / В.В. Романюк // Российский следователь. – 2006. – № 10. – С. 2–4.
7. Стринатко Ю.Д. Щодо виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з розкраданням нафтогазопродуктів, викрадення нафти та газового конденсату шляхом «урізки»: методичні рекомендації / Ю.Д. Стринатко, О.В. Денисенко, Ю.О. Левченко / ГСУ МВС України, Київський національний університет внутрішніх справ. – Київ, 2006. – 44 с.
8. Шепель В.А. Расследование краж нефтепродуктов, совершаемых при их хранении и транспортировке: дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / В.А. Шепель. – Омск, 2004. – 228 с.
9. Эксперт. Руководство для экспертов органов внутренних дел / Под ред. Т.В. Аверьяновой, В.Ф. Статкуса. – М.: Право и Закон, 2003. – 450 с.
10. Яблоков Н.П. Расследование организованной преступной деятельности: прак. пособие / Н.П. Яблоков. – М.: Юристъ, 2002. – 172 с.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2017

Коваленко В. В., Кудинов А. С. Особенности тактики допроса подозреваемых при расследовании краж нефти и нефтепродуктов из магистральных трубопроводов

Статья посвящена тактике допроса лиц, подозреваемых в совершении кражи нефти и нефтепродуктов из магистральных трубопроводов. На основе анализа материалов следственной и судебной практики выявлены типичные недостатки, которые допускаются при производстве данного следственного (розыскного) действия. Дана функциональная классификация подозреваемых и предложен ряд практических рекомендаций по оптимизации процесса проведения допроса для достижения наибольшей эффективности. Предложено использовать органами досудебного расследования во время допроса научно-технических средств аудио- и видеозаписи, которые позволяют фиксировать невербальные проявления и изменения состояния подозреваемого, а также содействуют даче ими правдивых показаний. С целью преодоления трудностей, связанных с незнанием следователем специальной терминологии, обозначающей процессы транспортировки нефти и нефтепродуктов по магистральным трубопроводам, а также для оказания помощи в формулировании и постановки

вопросов допрашиваемому, оценки полученных показаний и т.п. рекомендовано привлекать для участия в допросе, в качестве специалиста, сотрудника нефтетранспортного предприятия.

Ключевые слова: *допрос, предмет допроса, тактика допроса, подозреваемый, кража, нефть и нефтепродукты, магистральный трубопровод.*

Kovalenko V., Kudinov A. Features of Tactics of Interrogation of Suspects at Investigation of Oil and Oil Products Thefts from Main Pipelines

The article is devoted to the tactics of interrogation of persons suspected of theft oil and oil products from main pipelines. Based on the analysis of the materials of the investigative and judicial practice, typical shortcomings that are allowed in the production of this investigative action are revealed: superficial and incomplete interrogation; not finding out the necessary questions; not use during the interrogation of information obtained as a result of other investigative actions and operational-search activities.

The functional classification of the suspects is given, in particular: persons who were detained "on the hot"; persons established by investigative and operationally search methods.

A number of practical recommendations have been proposed to optimize the interrogation process for achieving the greatest effectiveness: to interrogate persons detained "hot" without delay, using the surprise factor, in order to more effectively take advantage of their unpreparedness to actively counteract the interrogation; when determining the order of interrogation of persons, to apply modern tactical practices of practice and the theory of interrogation (taking into account the achievements of psychophysiology, psychoanalysis, etc.); to form an object of primary interrogation of a suspect in accordance with an algorithm developed by science and approved practice of investigating crimes of this category; to use additional means (along with logging) of fixing the testimony of suspects in committing such a type of useful attacks; to act in advance of the attempt of suspects to change the testimony given earlier; widely use complexes tested by the investigative practice of tactical techniques; to involve in interrogation, as a specialist, an employee of an oil transportation enterprise.

Key words: *interrogation, the subject of interrogation, tactics of interrogation, suspect theft petroleum and petroleum products, main pipeline.*

УДК 343.1-047.22

В. В. Коновалов

ОКРЕМІ ПИТАННЯ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті розглянуто процесуальні форми використання спеціальних знань в кримінальному провадженні. Закцентовано увагу на недостатньому законодавчому забезпеченні права сторони захисту на залучення спеціалістів при збиранні доказів, а також їх використання при прийнятті судового рішення. Запропоновано внести зміни до кримінального процесуального законодавства, які будуть направлені на розширення гарантій дотримання засад рівності та змагальності сторін у кримінальному судочинстві.

Ключові слова: *спеціаліст, спеціальні знання, форми використання знань, гарантії прав учасників процесу.*

Постановка проблеми. Питання щодо використання спеціальних знань у процесі розкриття й розслідування злочинів досліджується не одним